

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: Eber László
Cím: Réthy László

Forrás: Világ
Bp 1922. H. 7.

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Réthy László.
"1922"

Idő

Személy

Közp. nyomt. XX. sz. 23. sz.

RÉTHY LÁSZLÓ

IRTA: ÉBER LÁSZLÓ

Alig van nap, hogy egy-egy pillantást ne vessék az egyik könyvespolcomon álló szobrocskára, amelyet szegény Holló Barnabás mintázott egy furcsa uriemerről. Jól megteremt alak, de görnyedt már kissé. Hosszu, galléros felleghajtó van rajta, egyik kezével mélyen megemeli kalapját, a másik kezében kampós bot és kis utításka. Mélabus nyájassággal néz maga elé, mintegy üdvözlétül azoknak, akik szívesen látták.

Ilyen alakban ismerték Budapest-szerle, nem, országszerle, ameddig élt. A mások énje szinte elbujt e nem választott, hanem lett megjelenési forma mögött, ahogy számtalan barátja közül, akikről gondosan könyvet vezetett, nem egy talán nem is tudta, hogy az ő Löwy Árpád barátjuk mögött voltaképpen Réthy László rejtezik.

E kissé elhanyagolt peripatetikus bölcsre emlékeztető alak jól kifejezi azt az életet, amelyet közel két évtizeden át élt. A felleghajtós ember estéről-estére szívesen letelepedett valamelyik kis vagy nagy korezmában „barátai” közé. És kinyílt a kis kézitáska, egyre gyarapodó irásköteg került ki belőle és az öregedő ember valami mélabusan dévaj hangon kezdett verseket olvasni és olvasott sokszor egész éjszakákon át.

Löwy Árpádot az egész országban ismerték. Sokfelé megfordult vendégszerepelni. Vagy legalább is versei terjedtek szerle írott másolatokban. Nyomatásban csak jóval halála után jelentek meg, akkor is szigoruan „kézirat gyanánt”. Pedig akkor egyes költeményei szinte már „közkinésé” váltak. A *protekció*, A *nagyizolás*, A *házassálet*, A *körtefa* című verseket, vagy az *Etnográfia* című versfüzért Bártfán éppúgy olvastatták vidám férfitársaságban, mint Nagyszébenben, vagy Szabadkán.

Borsos versek voltak erős csattanóval és a „morál”, amelyben gyakran végződtek, bizony nem nagyon fért meg a közmorál.

Igy lett híres ember doktor Löwy Árpád.

Doktor Réthy Lászlót már kevesebben ismerték és kevesen tudták róla, hogy ifjúkorában a tudomány terén egyike volt a legtöbbet ígérő tehetségeknek, majd utóbb a tudomány egyik ágának legkiválóbb művelője és hivatalos tevékenységében is annak mintegy vezetője. Mint fiatalember írta meg az oláh nyelv és nemzet megalakulásáról szóló alapvető művét, míg a *Corpus Nummorum Hungariae* első kötete, amely numizmatikai tanulmányainak eredményeit adja, kevéssel halála előtt jelent meg. Mint a Nemzeti Múzeum éremtárának vezetője, fontos állást töltött be, a magyar numizmatika terén aurospaszerte ismert tekintély volt, aki különben Európának ugyszólván valamennyi muzeumában megfordult és éppúgy átanulmányozta a szentpétervári, mint a madridi érmészeti gyűjteményeket. Amellett sokat foglalkozott történelemmel és etnológiával is, egyideig szerkesztője volt az *Etnográfia* című folyóiratnak és tanulmányainak egész sorában kivált a numizmatika és történelem határkérdéseivel foglalkozott.

Hogyan lett hát Réthy Lászlóból Löwy Árpád? És mi volt az általa oly szívesen vállalt második szerepnek igazi értelme?

Sokszor csodálkoztunk rajta, hogy tudományos irodalmi tevékenysége már korán, java éveiben, mindinkább elapadt. Szinte kényszeriteni kellett rá, hogy tolhöz nyuljon. Hivatalos munkájában is, amelyet különben mindvégig folytatott, egyre kevesebb örömet talált és nem egyszer hangoztatta annak hiábavalóságát. Amellett folyton olvasott, mindenfélét, ami látszólag távol állott tanulmányainak körétől. A szakember mindinkább meghalt benne. A specialistákat amúgy sem becsülte sokra. Egyik kedves muzeumi kollégájára, aki jeles zoológus volt, ráfogta, hogy midőn megkérdezték, ki volt Shakespeare, ezt válaszolta: „Annnyit tudok, hogy darázs nem volt, mert ha az lett volna, akkor ismerném.”

És egyre süröbben kerültek ki tolla alól a pajkos versek és egyre nagyobb lett hallgatónak száma, akiket symposionokban maga köré gyűjteni szeretett. Mintha valami új élettartalmat nyert volna. Mintha csak most találta volna meg életének igazi célját. És egyre szaporodtak a farmás, ötletes versek és ő

büszke volt sikereire, büszkén viselte „költői” nevét, amely fiatalkori barátjának, Thallóczy Lajosnak bécsi körében ragadt reá. És Thallóczy, a nagy emberismerő, megerősítette abban a hitében, hogy furcsa költészetével valóságos hivatást teljesít.

Mert az ő szemében ez a költészet nem pusztán időtöltés volt, sem kocsmai asztaltársaságok léhamulatságának eszköze. Nagyon zokon vette, ha verseinek csupán drasztikus elemeit méltányolták, azokat pedig, akiknek nem volt érzékük a költészet a neme iránt, nem tartotta intelligens embereknek.

És csakugyan nem volt igazuk azoknak, akik ezekben a versekben csakis a disznóságokat látták, azokon mulattak vagy megbotránkoztak rajtuk. Paradoxonnak látszik, de e tréfás hangú költemények valami mély szomorúságot árulnak el, kiábrándultságot, esőmört, keserűséget és megvetést. Mintha szerzőjük csak azért vette volna föl Demokritosz maszkját, hogy ne lássák Heraklitosz síró ábrázatát.

Réthy László szomorú, melankolikus természetű ember volt. Löwy Árpád költeményeiben találta meg azt az eszközt, amellyel élehangulatát kifejezésre juttatta. Ő irodalomtörténeti jelentőségről álmódott, holott a pszichológiai szempont az, amely érdeklődésünket leginkább megérdemli.

Most Réthy Lászlónak, a tudósnak groteszk költővé való átalakulása egyik jelensége azoknak az aberrációknak, amelyek a tisztán elméleti tevékenységgel foglalkozók közösségeiben, két tudós respublikában nem szokatlanok, amint a Nemzeti Múzeum is ugy huszonöt-harminc évvel ezelőtt a különös egyéniségeknek, sorsoknak, életpályáknak valóságos mikrokozmosza volt. Csak kevesen kerültek egyenesen az egyetem padjairól oda, rendszeren csak hanyattatások, viszontagságok, vidéki tanárkodás, egyéb előzmények után, némelyek már mint hajótöröttek, mások nagy tudományos készültséggel, ambícióval, amely ott kielégülést is nyerhetett. Erdekés, tarka tarsaság volt. Feltűnően gyakoriak voltak az öngyilkosságok, megőrülések, no meg a többé-kevésbé romantikus házasságok is. Az ilyen közösségekben majd nem mindenkinek megvan a maga tije, kivéve a szürke, jelentéktelen hivatalnoktermészeteket és azokat az erős idegzetűeket és akaratúkat, akik biztos léptekkel hágnak fel a lépcsőkön a Parnasszus felé,